

Monitieteinen ja monitasoinen kokoelma

Sami Pihlström

Suomalaisen filosofian 'enfant terrible'. Kriittinen ajattelija ja tiedepoliittinen keskustelija. Juhlakirja tohtori Pertti Lindforsin 75-vuotispäivänä. Monitieteinen antologia. Toim. Erkki Hartikainen, Kyösti Kiiskinen (+), Seppo Laurema, Simo Liukkonen, Jussi Rastas ja Jouko Seppänen. Luonnonfilosofian seura ry. Helsinki, 2005. 416 sivua.

Kun käteen osuu paksu kirja, jonka useita eri tieteenaloja edustavaan kirjoittajakuntaan kuuluvat muiden muassa Georg Henrik von Wright, Jaakko Hintikka, Ilkka Niiniluoto, Kari Lagerstedt, Raimo Lehti, Teuvo Kohonen, Kari Cantell, Kari Enqvist, Anto Leikola, Päiviö Tommila, Kauko Sipiläinen sekä S. Albert Kivinen – ja koko joukko muita merkkihenkilöitä – odotukset ovat suuret. Kyseessä ei kuitenkaan ole esimerkiksi Tieteen päivien julkaisu vaan legendaarisen dosentti Pertti ("Lande") Lindforsin juhlakirja, joka sopivasti täydentää Lindforsin pari vuotta sitten ilmestyneitä muistelmia.

Kirjahankkeilla on usein tapana venyä, mutta tämän juhlakirjaprojektin aikataulu on ollut tavanomaistakin joustavampi. Toimittajien tarkoituksena oli alun perin julkaista 70-vuotishuhlakirja, mutta sittemmin tähtäin siirrettiin Lindforsin 75-vuotispäivään (12.1.2002), jonka jälkeen kului vielä yli kolme vuotta, ennen kuin opus saatiin painosta ulos. Tällä välin osa kirjan kirjoittajista (Jouko Ketonen, Hannu T. Klami, Veikko Vennamo, G.H. von Wright) ja yksi toimittajistakin (Kyösti Kiiskinen) ehti jo poistua keskuudestamme.

*

Lindforsin kunniaksi julkaistu antologia on alaotsikkonsa mukaisesti ja sankarinsa tieteellisiä, poliittisia ja tiedepoliittisia intressejä heijastaen vahvasti monitieteinen. Artikkelit, joista useimmat on laadittu suomeksi mutta muutama englanniksi ja saksaksi, käsittelevät Lindforsin vivahteikkaan elämäntyön ohella filosofiaa, logiikkaa, tieteenfilosofiaa, tieteenteoriaa, filosofian historiaa, metafysiikkaa, matematiikkaa, fyysiikkaa, biologiaa, lääketiedettä, oikeusfilosofiaa,

valtiofilosofiaa, historiaa, tiedepoliitikkaa sekä yleisempää tiedekeskustelua.

Näiden alojen suhteita ja siten teoksen artikkelien järjestelyä olisi voitu pohtia hieman enemmän. Onko toimittajien ajatuksena, että esimerkiksi metafysiikka ja tieteenfilosofia (tai filosofian historia) ovat "puhtaasta" filosofiasta erotettavissa? Entä onko Jean Bricmontin kymmenen vuoden takaisesta Sokal-pilasta ponnistava postmodernismin kritiikki "tiedekeskustelua" erotuksena sekä tieteenfilosofiasta, tieteenteoriasta että tiedepoliitikkasta? Valtiofilosofian sijasta olisi kai luontevampaa puhua poliittisesta filosofiasta tai yhteiskuntafilosofiasta.

Joka tapauksessa monitieteisyys on kirjan suuri rikkaus – harvoin luettavaksi ajautuu artikkelikokoelma, jossa on näin monen eri alan johtavien tutkijoiden kontribuutioita ja väriläiskinä myös moninaisia vähemmän tieteellisiä tekstejä.

*

Monet nimekkäimmistä kirjoittajista ovat ehtineet käsitellä artikkeliansa teemoja toisaallakin, ja eräät artikkelista, esimerkiksi Niiniluodon "Julkisuusperiaate ja tutkimustulosten salailu", Hintikan "Looginen empirismi 55 vuotta myöhemmin" ja Kivisen "Lennä lennä leppäkerttu – johdatusta deskriptiiviseen metafysiikkaan", ovat suunnilleen sellaisinaan ilmestyneet jo aiemmin.

Joukossa on myös tekstejä, joissa jonkin alan huippututkija eksyy sanomaan jostakin toisesta alasta jotakin sellaista, mikä paljastaa hänen perehtyneen siihen vain harrastusmielessä. Esimerkiksi sopii Eero Bycklingin kirjoitus "Mitä filosofia tutkii?", jossa nojaututaan liioitellun jyrkkään eroon objektiivisen tieteen ja mielipidekirjallisuuden välillä – ja varsin odotettavasti syytetään filosofiaa siitä, että nämä joskus sekoitetaan toisiinsa. Lindforsin tapaan Byckling varoittaa terävästi Suomessakin nousevasta "pehmofilosofiasta" (s. 29). Juuri filosofialle lieinee kuitenkin tunnusomaista, ettei objektiivisten tosiasiaväitteiden ja "mielipiteiden" välisen eron tekeminen aina ihan helposti onnistu.

Samalla tavalla ongelmallinen on Yrjö Ah-

mavaaran artikkeli "Kuhnilaisuuden harhat". Ahmavaara onnistuu tehokkaasti välttämään kommentoimasta nykyisin varsin laajaa keskustelua Thomas Kuhnin perinnöstä tieteenfilosofiassa ja tokaisee, että Kuhnin mukaan eksaktit tieteet ovat "henkilökohtaisista kokemuksista kumpuavaa itseilmaisua" (s. 81).

Kovin paljon tämän kauemmas vakavasta Kuhn-tulkinnasta ja -kriitikeistä tuskin voisi päästä. Niinpä tämä monitieteinen antologia on myös varsin monitasoinen. Paitsi että artikkelien aiheet vaihtelevat, myös niiden tasossa on suuria eroja. Joukossa on tietenkin monia huolellisia ja asiallisia tieteellisiä tekstejä, kuten kaikki kolme logiikan alaan luokiteltua kontribuutiota, kirjoittajina alan tunnetut tutkijat Veikko Rantala, Gabriel Sandu ja Risto Vilkkö. Kiinnostava on myös Kari Lagerspetzin tarkastelu Eino Kailasta ja Erik Ahlmanista Henri Bergsonin tulkitsijoina – Bergson ja Ahlman nimittäin tuskin kuuluvat Lindforsin suurimpiin suosikkifilosofeihin. Oman hämmäntävän lisänsä kokoelmaan tuovat muun muassa Martin Scheininin jo huhtikuussa 1991 päivätty "Näkökohtia dosentti Pertti Lindforsin mahdollisesta ihmisoikeusvalituksesta" sekä Veikko Vennamon puolen sivun mittainen "Oikeus ja näennäisoikeus".

Näin suureen joukkoon kirjoituksia – yhteensä 46 kappaletta – mahtuu myös pohjanoteerauksia, jollaisena on mainittava Erkki Hartikaisen "Arviointi artikkelista G.H. von Wright: 'Tieteen filosofian kaksi perinnettä'". Syventymättä von Wrightin pääteoksiin (edes tarkastellun artik-

kelin kannalta keskeiseen kirjaan *Explanation and Understanding*, 1971) Hartikainen rajoittuu kommentoimaan lähinnä Lindforsin näkemysten pohjalta von Wrightin lyhyttä Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisusarjassa vuonna 1970 ilmestynyttä artikkelia.

Hartikaisen kirjoitus on niin sekava, että on vaikea nähdä, milloin äänessä on Lindfors ja milloin kirjoittaja itse. Monet väitteet perustuvat epämääräisiin kuulopuheisiin tai auktoriteetteihin. von Wrightin näkemysten hätköidyt kytkennät milloin marxismiin, milloin steinerilaisuuteen ja milloin mihinkin tieteellisesti tai poliittisesti epäilyttävään asiaan eivät täytä alkeellisimpiakaan tekstin tieteellisen tulkinnan ja lähdekritiikin vaatimuksia.

*

Lindforsin kunniaksi koostetun kirjavan kokonelman valmistuminen on toki pieni tapaus suomalaisessa tieteellisessä elämässä. Toimittajia ja Luonnonfilosofian seura on onniteltava siitä, ettei hanke jäänyt pelkäksi loputtomaksi suunnitelmaksi. Samalla on kuitenkin huomautettava, että eräiden nyt arvokkaassa seurassa ilmestyneiden kirjoitelmien kohdalla julkaisukynnys on ollut aivan liian matalalla.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston filosofian professori (mvs.) sekä Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian dosentti ja yliopistonlehtori (vv.).